วารสารธรรมเพื่อชีวิต
JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE
ISSN: 2822-048X
https://soo8. tci-thaijo. org/index. php/dhammalife/index

Original Research Article DOI: 10.14456/jdl.2025.76

Working Guidelines for Juvenile and Family Court Mediators Samut Sakhon Province Using Buddhist Peace Principles

แนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัว จังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี

Sinapa Ho[1], Chatwarun Angasinha[2*]

ศรีนภา โฮ[1], ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์[2*]

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. **Sinapa Ho**
ศรีนภา โฮ[1]
สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม
มหาวิทยาลัยรังสิต
Program in Leadership in Society, Business and Politics, College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University, Thailand.
Email: hingpoom@gmail.com

2. **Asst. Prof. Dr. Chatwarun Angasinha[2*]**
ผศ.ดร.ฉัตรวรัญช์ องคสิงห์[2*]
สาขาวิชาผู้นำทางสังคม ธุรกิจและการเมือง
วิทยาลัยผู้นำและนวัตกรรมสังคม
มหาวิทยาลัยรังสิต
Program in Leadership in Society, Business and Politics, College of Leadership and Social Innovation, Rangsit University, Thailand.
Email: Chattrsu@gmail.com

คำสำคัญ:
ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร, ผู้ประนีประนอม, หลักพุทธสันติวิธี

Keywords:
Juvenile and Family Court; The Mediator; Buddhist Principles of Peace

Article history:
Received: 29/12/2024
Revised: 10/01/2025
Accepted: 15/02/2025
Available online: 17/03/2025

ABSTRACT

This research aimed to study the working methods of mediators at the Juvenile and Family Court in Samut Sakhon Province using Buddhist principles of peace. This research was qualitative and collected data through in-depth interviews and focus group discussions with key informants Including the Chief Judge of the Juvenile and Family Court and the Mediators who are experts in mediating disputes. The results of the study found that the working guidelines of the Juvenile and Family Court of Samut Sakhon Province using the Buddhist principles of peace are: 1. Must have a public mind, which means being selfless, truly caring for the collective benefit or the benefit of the country, aiming for the peace of the people and the country as the most important thing, not seeking personal benefit or the benefits of their own group, either directly or indirectly. 2. Must have a voluntary mind, that is, willing and willing to volunteer to help solve the problems of society and the country, even though they are aware that it is difficult and risky, and risk suffering or damage of any kind that will occur, but are willing to endure the hardship, endure the hardship, endure the pain, in accordance with the 4 qualities of a monk who is responsible for accusing those who have committed offenses. 3. Must have a mind that aspires to Dharma, aiming for the good and prosperity of others (spiritual mind), that is, adhering to the principles of Saraniyadhamma (Dharma is the foundation of love) in 6 principles or 4 principles that His Majesty the King adapted into a royal address given to the Thai people in the 60th anniversary of the accession to the

How to Cite:

Ho, S. & Angasinha, C. (2025) Working Guidelines for Juvenile and Family Court Mediators Samut Sakhon Province Using Buddhist Peace Principles. *Journal Dhamma for Life, 31*(1), 342-351.

throne on June 9, 2006, and 4. Must have a rational mind (rational mind), that is, having intelligence, knowing the principles of reason according to the Four Noble Truths, clearly understanding conflicting matters, and being able to explain to the parties involved to see the good and bad results of the conflict in a reasonable and believable manner.

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน 10 คน ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว และผู้ประนีประนอม ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี คือ 1) ต้องมีจิตสาธารณะ (public mind) คือมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังความสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติ เป็นสำคัญ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม 2) ต้องมีจิตอาสา (voluntary mind) คือสมัครใจและเต็มใจอาสาเข้ามาช่วยแก้ปัญหาของสังคมประเทศชาติ แม้ตระหนักว่าเป็นเรื่องยากลำบาก เสี่ยงต่อความทุกข์ ความเสื่อมเสียอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้น แต่ยอมอดทนเพื่อมุ่งประโยชน์ของส่วนรวมที่ใหญ่กว่าความพอใจส่วนตน 3) ต้องมีจิตใจใฝ่ธรรมมุ่งดีมุ่งเจริญต่อผู้อื่น (spiritual mind) คือยึดมั่นในหลักสารณียธรรม (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัก) 6 ประการ และ 4) ต้องมีจิตเป็นนักเหตุผล (rational mind) คือมีสติปัญญา รู้หลักเหตุผลตามแนวอริยสัจ 4 เข้าใจเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งกันได้ชัด สามารถชี้แจงให้คู่กรณีมองเห็นผลดีผลร้ายของการขัดแย้ง นั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผลเชื่อถือได้

บทนำ

การจัดการความขัดแย้งในโลกยุคปัจจุบัน หากมองในมุมกว้างแล้วมีหลายมิติในการนำมาใช้นั้นขึ้นอยู่กับระดับของความขัดแย้งว่าอยู่ในระดับใด เป็นความขัดแย้งระหว่างปัจเจกบุคคล หรือเป็นส่วนของภาครัฐกับบุคคลหรือภาคเอกชนกับภาคเอกชนด้วยกันเอง ในส่วนของความขัดแย้ง หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ผ่านมามีทั้งส่วนเอกชนต่อเอกชนด้วยกันเอง ทั้งในส่วนของเอกชนต่อภาครัฐ และภาคประชาชนทั่วไป ในทุกระดับของการจัดการความขัดแย้ง ไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็ตาม ล้วนมีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องมือที่ดีที่สุดสู่การสร้างความปรองดองของคนในสังคมไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์นโยบายของชาติ (สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ ,2560)

พันธกิจของสำนักงานศาลจังหวัดสมุทรสาคร (สำนักงานศาลจังหวัดสมุทรสาคร, 2560) ระบุไว้ในข้อที่ 1) คือ “ต้องอำนวยความยุติธรรมเพื่อสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม 2) พัฒนาและสร้างระบบมีสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมให้มีความรวดเร็ว สะดวก ทันสมัย และเป็นสากล 3) เสริมสร้างความร่วมมือทางการศาล และกระบวนการยุติธรรมไทยและต่างประเทศ 4) ธำรงความศรัทธาและความเชื่อในการอำนวยความยุติธรรม เพื่อความสงบสุขและความมั่นคงของสังคมไทยที่ยั่งยืน เป็นต้น” และในพันธกิจข้อที่ 1 คือ “ต้องอำนวยความยุติธรรมเพื่อสร้างโอกาสความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม” ซึ่งการอำนวยความยุติธรรม โดยการประนีประนอม หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลนั้น เป็นกระบวนการหนึ่งของการระงับ

ข้อพิพาททางเลือกที่ช่วยสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้นกับทุกฝ่ายที่เป็นความกัน หรือมีการฟ้องร้องเกิดขึ้นในศาล ส่วนงานที่ดูแลด้านนี้โดยตรงก็คือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศาล

ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในทุกระดับของสังคม ตั้งแต่ระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว สังคม รัฐ จนถึงระดับสังคมโลก ด้วยความแตกต่างด้านเป้าหมาย วิธีการ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี อันจะนำไปสู่ระบบความคิด ความรู้สึก การกระทำที่แตกต่างกัน ไม่ยอม ให้กัน ก่อเกิดเป็นความขัดแย้งขึ้น และนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งแสดงออกมาผ่านคำพูด ภาษา กิริยาอาการ จนถึงกระทั่งการทำร้ายกัน ก่อให้เกิดความสูญเสีย ซึ่งที่แท้จริงแล้ว ความขัดแย้งมี ทั้งนัยบวกและนัยลบ มีทั้งความขัดแย้งที่เป็นประโยชน์และความขัดแย้งที่เป็นโทษ (ระวี ภาวิไล , 2551)

การที่จะก้าวผ่านความขัดแย้งนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดพื้นที่ให้กลุ่มคนทุกฝ่ายได้สะท้อนปัญหา และความต้องการ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหรือความต้องการระดับใดก็ตาม ซึ่งการเปิดพื้นที่จะเป็นเส้นทางนำไปสู่การแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุด ทำให้ทุกฝ่ายได้เกิดความรู้สึกยอมรับในทางเลือกที่ฝ่ายตนต้องการ ซึ่งทุกฝ่ายของความขัดแย้งได้เป็นส่วนหนึ่งในการเลือกแนวทางดังกล่าว และผลที่จะเกิดขึ้น คือ การยินดี ยินยอมจะปฏิบัติตามกฎ กติกา ที่ตนเองมีส่วนร่วมในการสร้างขึ้น การสร้างเวทีหรือการเปิดพื้นที่ในลักษณะดังกล่าวเป็นแนวทางหนึ่งในสันติวิธี (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554)

การใช้สันติวิธีเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาความขัดแย้ง ในทัศนะของคานธี สำหรับในหลักศาสนาก็ย่อมปรากฏวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งอยู่หลากหลายวิธี (เสฐียร พันธรังสี, 2549) การนำแนวทางสันติวิธีเข้ามาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง จะต้องได้รับความร่วมมือจากส่วนรวมและทุกภาคส่วนในการสร้างบรรยากาศให้มีความสมานฉันท์ ความปรองดอง และเรื่องของการอยู่ร่วมกันแบบสันติวิธีบนพื้นฐานของฐานทัศนคติที่มีความแตกต่างกัน และจะต้องยึดมั่นในสันติวิธีทุกฝ่าย คือ จะต้องมีเหตุมีผลหรือจะต้องเข้าใจซึ่งกันและกัน แต่ในทางกลับกันสันติวิธีก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การนำเสนอที่ไม่มีเหตุมีผล การปิดกั้นช่องทางในการสื่อสารจนนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน (พระไพศาล วิสาโล, 2549)

สันติวิธี หมายถึง วิธีการ การปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งที่ไร้ความรุนแรง และครอบคลุมไปถึงแนวคิด วิธี ข้อปฏิบัติ ที่เป็นธรรม มีความยุติธรรม และก่อให้เกิดความพึงพอใจกันทุกฝ่าย พุทธสันติวิธี หมายถึง วิธี ข้อปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าหรือเหล่าสาวก ของพระองค์ ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ โดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือ ปราศจากความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการนำแนวพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาผู้ประณีประนอมที่เหมาะสมที่สุด คือ หลักภาวนา 4 (พระพรหมคุณาภรณ์) ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในทางพุทธศาสนา อันมีความหมายเดียวกันคือการเจริญ, การทำให้เป็น ให้มี ดีขึ้น, การพัฒนา (cultivation; development) รวมถึงการสร้างมุมมองภายในให้เกิดการยอมรับว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นนี้มุ่งประเด็นของการให้ความสำคัญในด้านคุณค่า และประโยชน์ด้วยการชี้แนะให้บุคลากรผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้เห็นความจำเป็นว่าควรจะต้องมีการนำหลักของพุทธธรรมมาปรับใช้ ซึ่งเป็นการพัฒนา 4 ด้าน คือ การพัฒนาด้านกายภาพ การพัฒนาด้านพฤติภาพ การพัฒนาด้านจิตภาพ และการพัฒนาด้านปัญญาภาพ เพื่อคุณลักษณะที่ดีของผู้ประนีประนอมข้อพิพาท ตามแนวทางการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวโดยวิธีการเฉพาะและโดยผู้เชี่ยวชาญได้ดำเนินการตามพันธกิจ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 เรื่อยมา แต่ยังคงมีปัญหาในแนวทางปฏิบัติทั้งในด้านหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ และความรู้ความสามารถเฉพาะทางของบุคคลากรที่ยังไม่พร้อม และมีจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้

เกิดความพึงพอใจในการใช้บริการของคู่ความและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งถือว่าเป็น ปัญหาส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความยืดเยื้อของปัญหาในระดับพื้นฐานของสังคม ทำให้เสียเวลาและ ค่าใช้จ่ายที่มากกว่าปกติ

ด้วยตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้น และความสำคัญของการไกล่เกลี่ยประนีประนอม ข้อพิพาทในคดีที่เกี่ยวกับเยาวชนและครอบครัว อันจะยังผลให้คดีเสร็จสิ้นโดยรวดเร็วและเกิดความเสียหายต่อสถาบันครอบครัวและเยาวชนน้อยที่สุด สำนักงานศาลยุติธรรมจึงได้มีดำริให้ศาลเยาวชนและครอบครัวจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทขึ้น ในปี พ.ศ. 2549 และต่อมาได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวพ.ศ. 2553 ขึ้นแทนพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯฉบับเดิม โดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทมากยิ่งขึ้น โดยได้บัญญัติให้ศาลเยาวชนและ ครอบครัวต้องนำคดีครอบครัวที่มีข้อพิพาทเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ยทุกคดี และให้มีการแต่งตั้ง ผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวขึ้น มีการขึ้นทะเบียนแยกต่างหากจากผู้ประนีประนอมของสำนักระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม โดยศูนย์ประนีประนอมคดีครอบครัวประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร มีหน้าที่ในการจัดการอบรมและฝึกปฏิบัติผู้ขอจดทะเบียนผู้ประนีประนอม รวมทั้งพัฒนาระบบงานไกล่เกลี่ยประนีประนอมคดีครอบครัวให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันทั่วประเทศ

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา แนวทางการ ซึ่งสอดคล้องกับพันธกิจของศาล งานวิจัยนี้จะตอบสนองความจำเป็นในการพัฒนาและเกิดประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวมได้เป็นอย่างมาก ทั้งยังสามารถจะนำเสนอแนวทางการทำงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท คดีครอบครัว ประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยนำหลักพุทธสันติมาใช้เพื่อให้เกิดความยุติธรรม และธำรงความศรัทธาและความเชื่อมั่นในการอำนวยความยุติธรรมเพื่อความสงบสุขและความมั่นคงของสังคมไทยที่ยั่งยืนต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

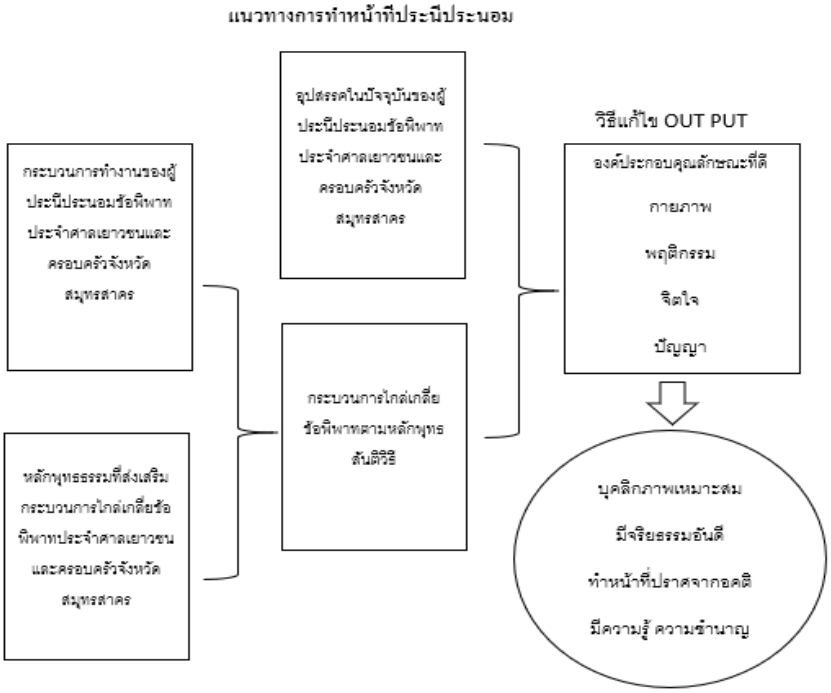

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาแนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อดีตผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 1 คน และผู้ประนีประนอม จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มมาวิเคราะห์เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเขียนสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่เป็นแนวทางในการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี ต่อไป

ผลการวิจัย

สรุปการศึกษาแนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร” โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้พบว่ารูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นทางเลือกหนึ่ง ในกระบวนการดำเนินคดีอาญาและเป็นแนวคิดหนึ่ง เพื่อแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเห็นว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยสามารถสร้างความสมานฉันท์ให้เกิดขึ้น โดยให้คู่กรณีได้สมานฉันท์กับความรู้ของแต่ละฝ่ายและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้น ถ้าเปรียบเทียบรูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดกับรูปแบบการไกล่เกลี่ยแบบ (victim offender mediation) มีหลักการสำคัญ กล่าวคือ

1) มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่หลักการของความถูกต้อง ภายใต้หลักการความถูกต้องนั้นมนุษย์จึงเข้าใจถึงปัญหาและกำจัดปัญหาด้วยหลักการของความถูกต้องนั้น

2) รูปแบบการไกล่เกลี่ยผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยเป็นผู้มีส่วนสำคัญมากในกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยเป็นบุคคลที่สาม ที่มีความเป็นกลางทำหน้าที่การอธิบาย และให้คำแนะนำในการประชุมไกล่เกลี่ยร่วมทั้งเตรียมสถานที่จัดที่นั่ง และวางแผนการประชุมเป็นผู้ที่ทำให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายที่มีความแตกต่างกัน ทางด้านอุปนิสัย สถานะทางสังคม ฐานะและความเป็นอยู่นำมาสู่การเจรจาไกล่เกลี่ยที่มีความสำคัญ แม้ว่าจะเต็มไปด้วยอารมณ์ที่รุนแรงของคู่กรณีก็ตาม

3) ผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยต้องใช้ยุทธวิธีหรือเทคนิคเฉพาะในการเจรจาไกล่เกลี่ย เพื่อให้การดำเนินการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความสะดวก และปลอดภัย

4) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับคู่กรณีแต่ละคนจะได้รับการเอาใจใส่และมีความเข้าใส่อย่างละเอียดอ่อนถึงผลกระทบที่แต่ละคนได้รับการบอกเล่าและรับฟังเรื่องราวเหล่านั้นจะทำให้เกิดทัศนคติที่ดีขึ้นระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด

5) ในการประชุม ผู้ประนีประนอมจะมีบทบาทสำคัญในการอำนวยความสะดวกในการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดสองฝ่าย โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะใช้ทั้งวัจนภาษาการสื่อสาร มีความจริงใจตรงไปตรงมา มีความเอาใจใส่ในคณะทำการไกล่เกลี่ย

6) ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้รับการเสนอทางเลือกต่าง ๆ ในการดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะเป็นเวลา หรือสถานที่ที่จะทำการไกล่เกลี่ยนับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้เหยื่ออาชญากรรมมีสิทธิในกระบวนการไกล่เกลี่ยมากขึ้น

7) ในกระบวนการไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยมีบทบาทสำคัญในการทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประสบผลสำเร็จ โดยในระหว่างการประชุมผู้ไกล่เกลี่ยจะเข้าแทรกแซงการเจรจาให้น้อยที่สุด และส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดเข้าเจรจาไกล่เกลี่ยกัน

8) กระบวนการไกล่เกลี่ยจะทำให้ความต้องการของผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น และทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดรู้สึกปลอดภัย และเข้าร่วมเจรจาไกล่เกลี่ยด้วยความสบายใจ ซึ่งการที่คู่กรณีใช้รูปแบบการสื่อสารที่แตกต่างกันจะทำให้เกิดการเข้าใจความหมายที่ผิดได้

9) ทุกฝ่ายไม่ว่าทั้งผู้ไกล่เกลี่ย ผู้เสียหาย และผู้กระทำความผิดต้องร่วมมือกันในการทำให้ความต้องการและสัดส่วนได้เสียของคู่กรณีทุกฝ่ายที่ผลเป็นที่น่าพอใจ

10) การทำข้อตกลงในการไกล่เกลี่ยเป็นลายลักษณ์อักษรจะเป็นการแนะนำและมีรายเอียด ให้ปฏิบัติตามและกล่าวบทสนทนาระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเหตุกระทำ และผลกระทบต่อการกระทำต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของเขา ส่วนความพอใจของผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดในการไกล่เกลี่ยไม่มีผลในการทำข้อตกลง

การทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร” โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี พบว่าการทำงานภาพรวมของผู้ประนีประนอมศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร ทำหน้าที่เป็นคนกลางประนีประนอม ไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง หรือเรียกว่า “กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ซึ่งประกอบด้วย 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการไกล่เกลี่ยแบบอำนวยการเจรจาและกระบวนการไกล่เกลี่ยแบบประเมินผล โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบอำนวยการเจรจา มักใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ หวังผลให้เกิดการประนีประนอมและมีเป้าหมายของกระบวนการไกล่เกลี่ยที่มุ่งให้คู่ขัดแย้งได้ประนีประนอมปรองดองซึ่งกันและกัน กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลักษณะเช่นนี้เป็นที่ แพร่หลายเพราะไม่ต้องอาศัยความรู้ในด้านกฎหมายอย่างชำนาญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหากแต่ อาศัยคุณธรรมและการเป็นผู้รักในความยุติธรรมก็สามารถทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยประสบ ความสำเร็จได้ลักษณะของกระบวนการไกล่เกลี่ยประเภทนี้จึงเป็นแบบของการอำนวยบริการให้ความ สะดวกจนเกิดบรรยากาศแห่งการพูดคุยกันขึ้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเพียงกระตุ้นให้คู่กรณีคิดแก้ปัญหา ร่วมกัน ทักษะในด้านการสื่อสารของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงมีความจำเป็นกว่าความรู้ในทางกฎหมาย หรือความชำนาญเฉพาะทางในด้านอื่น ๆ

จะเห็นได้ว่าแนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมประจำศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี มีแนวทางสรุปได้ดังนี้

1. ต้องมีจิตสาธารณะ (public mind) คือมีความเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง โดยมุ่งหวังความสงบสุขของประชาชนและประเทศชาติ เป็นสำคัญ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน หรือพวกพ้องของตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

2. ต้องจิตอาสา (voluntary mind) คือสมัครใจและเต็มใจอาสาเข้ามาช่วยแก้ปัญหา ของสังคมประเทศชาติ แม้รู้ตระหนักว่าเป็นเรื่องยากลำบาก เสี่ยงต่อความทุกข์ ความเสื่อมเสียอย่างใด อย่างหนึ่งที่จะเกิดขึ้น แต่ยอมทนลำบาก ทนตรากตรำ ทนเจ็บใจ โดยอนุโลมตามคุณสมบัติ 4 ประการ ของภิกษุผู้ทำหน้าที่กล่าวหาผู้ต้องอาบัติดังกล่าวข้างต้น

3. ต้องมีจิตใจใฝ่ธรรมมุ่งดีมุ่งเจริญต่อผู้อื่น (spiritual mind) คือยึดมั่นในหลัก สารณียธรรม (ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความรัก) 6 ประการ หรือ 4 ประการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประยุกต์ขึ้นเป็นพระราชดำรัสพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในงาน 60 ปีแห่งการครองราชสมบัติ เมื่อ 9 มิถุนายน 2549

4. ต้องมีจิตเป็นนักเหตุผล (rational mind) คือมีสติปัญญา รู้หลักเหตุผลตามแนวอริยสัจ 4 เข้าใจเรื่องราวที่เป็นข้อขัดแย้งกันได้ชัด สามารถชี้แจงให้คู่กรณีมองเห็นผลดีผลร้ายของการขัดแย้ง นั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผลเชื่อถือได้

ผลการวิเคราะห์สรุปสำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร โดยบูรณาการกับหลักอริยสัจ 4 ผู้วิจัยคิดวิเคราะห์เห็นว่าการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอม โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี เป็นการดำเนินการตาม กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยบูรณาการหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนามาแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งโดยอาศัยผู้ที่ทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบทบาทของผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมเพื่อไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเป็นคนกลางคือการมีจิตใจเป็นกลาง เว้นจากอคติหรือความลำเอียงและจะตนเองยึดถือหลักอริยสัจ 4 ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท นอกจากนั้นจะต้องไม่เป็นผู้ชี้ขาดตัดสินในบางครั้งผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอาจเผลอกล่าวตัดสินความให้คู่กรณีไม่สบายใจได้และสามารถจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยใช้กระบวนการในการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่แสดงถึงลักษณะความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลัก “อริยสัจ 4” หรือ ทางสายกลางหรือ “อริยมรรค” ด้วยวิธีการใช้อริยมรรคเป็นแนวทางในการวางบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งการวางบทบาทนี้ต้องประกอบไปด้วยความเมตตาในทุกขั้นตอนเพื่อนำไปสู่การปรองดองสามัคคี รู้จักแบ่งปันกัน โดยสามารถสรุปกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามความหมาย ของหลักอริยสัจ 4 คือ

1) ขั้นเตรียมการ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของความขัดแย้งโดยใช้ หลักอริยสัจ 4 มาช่วยในกระบวนการไกล่เกลี่ยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) วิเคราะห์ความขัดแย้งหรือวิเคราะห์**ทุกข์**จากสภาพความขัดแย้งประเด็นปัญหา มุมมองของคู่กรณีต่อปัญหาความต้องการรวมไปถึงผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย (2) ค้นหาสาเหตุความขัดแย้งหรือ**สมุทัย**สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งปัจจัย ภายนอก ที่อาจกระทบต่อความขัดแย้ง (3) ค้นหาแนวทางที่อาจตกลงกันได้หรือค้นหา**นิโรธ**โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความขัดแย้งและตัวคู่กรณี(4) ออกแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยและกำหนดแผนการไกล่เกลี่ยหรือ**มรรค**โดยวางกระบวนการการไกล่เกลี่ยเรื่องนั้น ๆ ว่ามีขั้นตอนใดบ้างลำดับขั้นตอนเป็นอย่างไรเริ่มต้นลำดับใด ขั้นตอนไหนก่อนหลังโดยลงรายละเอียดการจัดห้องกำหนดวาระการประชุมวางกติกาการไกล่เกลี่ย

2) เปิดประชุมการไกล่เกลี่ยด้วย ปิยวาจา มีใจเป็นกุศลเสียสละเอื้อเฟื้อมีอัตถจริยาด้วย ประพฤติเป็นประโยชน์และ มีใจเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ (สมานัตตา) เพื่อให้คู่กรณีเต็มใจและพร้อมใจ ที่จะเจรจา

3) รวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือกมีความอดทนและตั้งสติในการฟังใช้หลักสาราณีย ธรรมในการดำเนินการเพื่อพิจารณาประเด็นของข้อพิพาทและร่วมค้นหาทางออกด้วยกันโดยการ เจรจาทีละประเด็นควรไกล่เกลี่ยด้วยท่าทีที่เป็นมิตรพูดจาสุภาพใจเย็นและเมตตาต่อกันไม่คิดเอา เปรียบผู้ไกล่เกลี่ยต้องคอยประสานให้คู่พิพาทลงความเห็นร่วมกันให้ได้

4) แก้ปัญหาและหาทางออกประเมินทางเลือกในแต่ละประเด็นโดยไม่มีอคติและ นำเสนอทางเลือกโดยพิจารณาที่กุศลมูลและอกุศลมูลใช้หลักอปริหานิยธรรมในการดำเนิน กระบวนการไกล่เกลี่ย

5) ปิดประชุมกระบวนการไกล่เกลี่ยเมื่อตกลงกันได้ผู้ทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยร่างสัญญา ประนีประนอมยอมความโดยคำนึงถึงความปรองดองกันหลังจากนี้ควรใช้หลักสามัคคีธรรมเขียนให้ ครบทุกประเด็นไม่ให้ได้เปรียบ

เสียเปรียบหรือเกิดปัญหาในภายหลังผู้ไกล่เกลี่ยควรพูดเพื่อให้คู่กรณีให้ อภัยต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไป

ผู้วิจัยวิเคราะห์สังเคราะห์กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี จะเริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยมีคุณสมบัติภายในจะต้องเป็นผู้ที่ สามารถคุมสติได้ดีมีความอดทนมีหลักอริยสัจ 4 ที่กล่าวมาข้างต้นโดยไม่มีอคติภายในใจและมีคุณสมบัติภายนอกมี ศีลธรรม ในขณะที่บทบาทของผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องคิดพิจารณาถึงสาเหตุของข้อพิพาท ทำความเข้าใจให้ถ่องแท้และสามารถสื่อสารและแสดงท่าทีด้วยหลักอริยสัจ 4 กระบวนการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท ยังอาศัยเทคนิควิธีการตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาและใช้หัวใจนักปราชญ์เข้ากำกับตัวตน ในขณะดำเนินกระบวนการ เช่นเดียวกับการประยุกต์ใช้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาล เยาวชนและครอบครัวฯ ที่ต้องยึดหลักธรรมอันจะสามารถแก้ไขหรือระงับความขัดแย้งโดยอาศัยสันติ วิธีที่ประยุกต์ร่วมกับหลักธรรมทางศาสนาพุทธเพื่อให้ผู้ขัดแย้งและผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมไกล่เกลี่ยได้ใช้สติและ ความมีเมตตากรุณาในการพูดคุยไกล่เกลี่ยเพื่อหาทางออกของปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันได้อย่างสันติสุข โดย นำหลักธรรมอริยสัจ 4 มาใช้เพื่อเกิดประสิทธิภาพสูงสุดในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสาคร

อย่างไรก็ตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเหล่านี้จะดำเนินไปจนสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยคนกลางผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่งต้องมีบทบาท ดังนี้ 1) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้ทำหน้าที่ประนีประนอม ในเรื่องที่จะไกล่เกลี่ยก่อนถึงวันประชุมไกล่เกลี่ยด้วยการวิเคราะห์ปัญหาการเตรียมกระบวนการ แก้ปัญหาตลอดจนเตรียมวิธีของกระบวนการแก้ปัญหาเมื่อถึงทางตันของกระบวนการไกล่เกลี่ย 2) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทต้องวางตัวเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมต้องวางกายใจให้เป็นกลางไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง 3) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอม ต้องเป็นผู้มีเมตตาและสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่คู่พิพาทโดย พยายามสร้างบรรยากาศที่ดีถ้าบรรยากาศดีการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยของกระบวนการไกล่เกลี่ยก็จะ ประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น 4) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมควรหาเทคนิคต่าง ๆ ในการสร้างบรรยากาศที่ดีและรักษาให้คงอยู่ตลอดเวลาของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเทคนิคการสร้างบรรยากาศคือการสร้างความคุ้นเคยและเป็นกันเองไม่เร่งรัดการเจรจาและสามารถปรับเปลี่ยนบรรยากาศให้กลับมาได้ทันทีถ้าเริ่มเข้าสู่สภาวะตึงเครียด 5) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมต้องเป็นนักสังเกต การสังเกตอากัปกิริยาของคู่พิพาทเพื่อศึกษา ความต้องการของคู่พิพาทเป็นเรื่องจำเป็นและต้องรู้จักสรุปประเด็น ข้อพิพาทและต้องรู้จักรวบรัดประเด็นเมื่อเห็นว่าการเจรจาเริ่มออกนอกลู่นอกทาง 6) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมต้องรู้จักโน้มน้าวจูงใจกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการประสานประโยชน์และสร้างความเข้าใจให้กับคู่พิพาท ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะทำให้คนที่บาดหมางกันมา ประสานคืนดีกันได้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ต้องรู้จักโน้มน้าวจูงใจให้เกิดการเจรจาต่อรองระหว่างกัน คู่พิพาท ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมต้องรู้จักหาเหตุผลโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน 7) ผู้ทำหน้าที่ประนีประนอมควรชี้ให้เห็นถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากกระบวนการไกล่เกลี่ยล้มเหลวเพราะปัญหาเรื่องทิฐิของคู่พิพาทเพื่อให้เกิดการยั้งคิด

สรุปได้ว่าคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม ประกอบ ด้วย 1) เป็นผู้ฟังที่ดี ฟังอย่างตั้งใจ ฟังอย่างลึกซึ้งและฟังอย่างมีปัญญา เมื่อฟังแล้วสามารถแยกแยะข้อเท็จจริงได้ด้วยปัญญา มีไตร่ตรอง มีสัมมาทิฏฐิ เข้าใจปัญหาพร้อมทั้งรู้วิธีการที่จะสามารถแก้ไขปัญหาหรือรู้ทางออกของปัญหา ที่จะสามารถทำให้คู่พิพาทบรรลุข้อตกลงกัน เข้าใจกัน ปรองดองกัน และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 2) มีศิลปะในการพูด มีทักษะการใช้ถ้อยคำ

ประกอบด้วยการใช้ถ้อยคำแห่งวาจาสุภาษิต มีความอ่อนหวาน น่าฟัง เสียงที่พูดนั้นต้องมีความชัดเจน ลึกซึ้ง ก้องกังวาน ไพเราะ นุ่มนวล 3) ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง มีพัฒนาด้านศีล มีความรู้ความเข้าใจว่าข้อปฏิบัติใดสามารถทำได้ แยกแยะ รู้ผิดชอบชั่วดี รู้ว่าสิ่งใดมีคุณ สิ่งใดมีโทษ และสามารถที่จะเลือกตัดสินใจอย่างถูกต้องโดยธรรม 4) จดจำแม่นยำ มีความจดจำในสิ่งที่ดี รู้ทันกิเลสและตัณหา เป็นการจำได้ เข้าใจ รู้ปัญหา รู้ทางออก รู้วิธีทางที่จะช่วยให้คู่พิพาทเกิดการตกลงกันได้อย่างถูกทางและถูกธรรม 5) ทำความเห็นได้ถูกต้อง การรู้จักปัญหาว่าปัญหาว่าคืออะไร รู้ว่าปัญหาเกิดจากอะไร รู้ว่าปัญหาแก้ไขแล้วมีผลอย่างไรและรู้ว่าแนวทางวิธีการแก้ไขปัญหาว่าสามารถใช้วิธีใดจึงจะมีความ ถูกต้องเหมาะสมที่สุด 6) อธิบายชัดแจ้ง ในฐานะผู้ประนีประนอมที่ดีต้องสามารถ ชี้แจง อธิบาย เรื่องราว เพื่อสร้างความเข้าใจได้โดยเป็นลำดับขั้นตอน ไม่หลงประเด็น ไม่ออกนอกประเด็น มีเหตุผลรับรองเมื่อข้อเท็จจริงใดต้องขยายความออกไป เช่น การให้เหตุผลด้านคุณธรรมจริยธรรมเรื่องราวที่กล่าวนั้น ต้องอยู่ในกรอบของความจริงไม่กระทบใจตนและผู้อื่นชี้นำข้อคิดที่เป็นประโยชน์อันเต็มไปด้วย ความปรารถนาดีไม่หวังผลตอบแทน 7) ฉลาดในสถานการณ์ มีไหวพริบ สติปัญญา ใช้สถานการณ์ให้เป็นประโยชน์ของผู้ประนีประนอมประกอบด้วย มีไหวพริบ สติปัญญาทำให้ตนเองได้รับความไว้วางใจจากคู่พิพาททำให้คู่พิพาทบรรลุข้อตกลงร่วมกันได้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 8) ประสานสัมพันธ์สามัคคีเป็นผู้มีความเสียสละ พูดจาไพเราะอ่อนหวาน อนุเคราะห์ สงเคราะห์สิ่งที่เป็นประโยชน์ มีใจเป็นกลาง เสมอภาคเท่าเทียมกัน ปราศจากอคติ ไม่เข้าข้างฝ่าย หนึ่งฝ่ายใดมีความสงบสุขในขณะเวลาที่ทำหน้าที่ประนีประนอม คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในฐานะนักการทูต ซึ่งประกอบไปด้วยคุณลักษณะด้าน คุณธรรมอันสำคัญ 8 ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วเบื้องต้นนั้นถือว่าเป็นบุคคลผู้เหมาะสมเป็น ผู้ประนีประนอมทำหน้าที่สำหรับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย โดยใช้หลักพุทธสันติวิธี ดังนี้

1) ควรกำหนดกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ส่งเสริมให้คู่พิพาทเป็นผู้ที่รับฟังความเห็นที่แตกต่างเป็นผู้เคารพฝ่ายตรงข้าม โดยไม่ใช้ความรุนแรงหรือการพูดคุยเจรจากันด้วยเหตุและผลปราศจากการใช้อารมณ์และส่งเสริมให้นำหลักตามหลักอริยสัจ 4 อันมี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มาบูรณาการในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เพื่อให้การทำงานของผู้ประนีประนอมมีประสิทธิภาพ

2) หน่วยงานภาครัฐควรมีมาตรการหรือออกระเบียบให้เกิดความชัดเจน และมีแผนงานหรือ กิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการส่งเสริมการนำหลักอริยสัจ 4 เข้ามาปรับใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

3) กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีควรเริ่มต้นด้วยการพิจารณาถึง คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยมีคุณสมบัติภายในเป็นผู้ที่สามารถคุมสติได้ดีมีความอดทน มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติภายในใจ ตลอดจนมีคุณสมบัติภายนอกเป็นผู้ที่มีหลักธรรมมีคารวธรรม และมีศีลธรรมอันดีงามและมีทัศนคติที่ดีต่อกระบวนการประนีประนอมไกล่เกลี่ย

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษากระบวนการทำงานของผู้ประนีประนอม โดยการนำกระบวนการในส่วนแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในมิติสังคมที่หลากหลาย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ภาคประชาสังคม เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการทำงานของผู้ประนีประนอมไกล่เกลี่ยที่แต่งต่างกออกไป

2) ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางการนำหลักพุทธศาสนาหรือหลักพุทธสันติวิธีไปใช้กับการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้านต่าง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม เพื่อทราบแนวทางและกระบวนการนำหลักพุทธศาสนาหรือหลักพุทธสันติวิธีไปใช้ในการจัดการปัญหา อย่างไรบ้าง

3) ควรมีการศึกษาวิจัยต่อเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติในการปฏิบัติงานของผู้ประนีประนอมประจำศาล : กรณีศึกษา” เพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการประณีประนอมในบริบทที่แตกต่างเพื่อตรวจถึงความสอดคล้องในการปฏิบัติงานของผู้ประณีประนอมตามสภาพจริง

เอกสารอ้างอิง

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553. สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=764847&ext=htm

พระไพศาล วิสาโล , (2554). *พุทธสันติวิธี หลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง* พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิธิบุณยากร) คำนิยม โดย พระไพศาล วิสาโล 1 มีนาคม 2554.

ระวี ภาวิไล, (2551). *มนุษย์กับสันติภาพ.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554.

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ , (2560). *ยุทธศาสตร์นโยบายของชาติ เรื่อง การจัดการความขัดแย้ง* .

สถาบันพระปกเกล้า. สันติวิธี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://wiki.kpi.ac.th/ เสฐียร พันธรังสี. *ศาสนาเปรียบเทียบ 1*. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2549.